

Aanpak risicojeugd en jeugdgroepen

Voorkom dat gezinnen hun problemen doorgeven

Kinderen van ouders die ooit veroordeeld zijn geweest, hebben een 2,4 keer zo groot risico om met justitie in aanraking te komen dan kinderen met ouders die nooit veroordeeld zijn (Van de Weijer & Spapens, 2019). Dit noemen we intergenerationale problematiek. Hierbij gaat het om de overdracht van problemen van generatie op generatie. De intergenerationale overdracht van crimineel gedrag is het sterkst bij geweldsdelicten. De vraag is of je de vicieuze cirkel kunt doorbreken. Deze infosheet biedt handvatten voor de omgang met gezinnen met intergenerationale problemen.

Het overdragen van problemen aan een volgende generatie gebeurt op verschillende manieren. Zo kunnen ouders via hun genen 'direct' problematiek overdragen aan hun kinderen. Denk aan een licht verstandelijke beperking. Ook kan indirect een probleem worden overgedragen, zoals een verhoogde vatbaarheid voor (alcohol)verslaving of een psychiatrische stoornis. Daarnaast beïnvloeden ouders vooral in de vroege kindertijd het socialisatieproces van hun kinderen. Zij leren hun kinderen om hun gedrag op de omgeving af te stemmen. Tot aan de leeftijd van adolescentie zijn kinderen erg gericht op hun ouders en vatbaar voor hun normen en

waarden. Risicogedrag van ouders kan in die periode grote gevolgen hebben. Tot slot is voor de overdracht van problematiek de sociale reproductie binnen het gezin van belang. Sociale reproductie verwijst naar de overdracht van de ouderlijke positie op sociaal, economisch en/of cultureel niveau.

Risicogedrag van ouders kan tot de adolescentie grote gevolgen hebben

Knelpunten

Het begeleiden van een gezin kent in de praktijk een aantal knelpunten:

- Versnippering van de aanpak, omdat in een gezin vaak meerdere problemen spelen en ook meerdere instanties met en voor het gezin werken.
- Gebrek aan regie op de integrale samenwerking.
- Zeer hoge kosten.
- Grote afstand tussen de leef- en systeemwereld. Ambtenaren volgen hun eigen systeem en dit systeem sluit niet aan bij de behoeften van jongeren.

Doorbreken van de problematiek

De complexiteit van de problemen en het feit dat de problematiek zich blijft voordoen binnen opeenvolgende generaties, maakt dat er geen eenvoudige oplossing voorhanden is. Enkele interventies lijken positieve resultaten te bieden. Hierbij is het belangrijk dat ouders de problematiek erkennen, want alleen dan hebben interventies zin. Daarnaast moeten ouders bereid zijn om hulp te ontvangen. Stel daarom samen met het gezin eerst prioriteiten en bepaal de route die jullie samen gaan bewandelen.

Het gaat hierbij om:

- Concrete problemen en kwetsbaarheden aanpakken.
- Leren om negatieve of schadelijke patronen te doorbreken.
- Trauma's herstellen.

Wil je met interventies stabiliteit in een gezin brengen, dan is het vaak nodig om eerst andere barrières weg te nemen. Bijvoorbeeld weerstand tegen hulp of zorgmijdend gedrag. Ook heeft behandeling minimaal effect als er externe stressfactoren aanwezig zijn, zoals problemen met de woning of financiën. Neem deze stressfactoren eerst weg.

Stysteemgerichte therapie

Bij systeemgerichte therapie staat het hele sociale systeem van een persoon centraal. Dit systeem wordt verbeterd door met familie, vrienden en sleutelfiguren in gesprek te gaan. Deze interventie verkleint de kans op crimineel gedrag bij jongeren.

Aandacht op hele gezin

Het is belangrijk om de aandacht eerst op het hele gezin te richten. Intrinsieke problemen (zie kader) kunnen ook het gevolg zijn van geweld in afhankelijkheidsrelaties. Om die reden is het essentieel dat het eerst binnenshuis veilig is. 'Ont-stress' dus de familie.

Intrinsieke problemen

Intrinsieke gezinsproblemen zijn problemen die zich voordoen binnen en tussen gezinsleden. Deze problemen kunnen psychosomatisch, emotioneel en relationeel van aard zijn. Denk hierbij aan:

- middelengebruik
- psychiatrische problematiek
- trauma's
- hechtingsproblemen
- een (licht) verstandelijke beperking
- negatief zelfbeeld
- overdracht van criminele opvattingen
- het normaal vinden van crimineel gedrag

Dit soort problemen kunnen (mede) een gevolg zijn van geweld in afhankelijkheidsrelaties in eerdere generaties.

Praktische problemen

Praktische problemen spelen ook vaak een rol. Denk hierbij aan:

- schulden
- huisvestingsproblematiek
- werkgerelateerde problemen, zoals arbeidsconflicten, loonzekerheid en werkloosheid

Deze problemen kunnen stress veroorzaken en een negatieve invloed hebben op de aanwezige intrinsieke problemen. Iemand die zwaar onder druk staat vanwege praktische problemen, kan uit nood zijn toevlucht zoeken in drank en/of drugs (intrinsieke problemen).

Nu blijkt dat intrinsieke en praktische problemen zo met elkaar samenhangen, is de oplossing van intergenerationele problematiek binnen gezinnen nog ingewikkelder en uitdagender.

Op cruciale momenten moeten alle partijen slim en snel kunnen schakelen

Integrale aanpak

De 4 belangrijke domeinen die betrokken zijn bij intergenerationele problematiek zijn zorg, justitie, onderwijs en sociale zaken. Dit vraagt om multidisciplinair overleg. Op cruciale momenten moeten deze partijen slim en snel kunnen schakelen. Het voorzitterschap van deze multidisciplinaire overleggen is een vak apart en verdient in de praktijk een betere inkleding. Een voorzitter heeft een belangrijke verbindende taak. Deze taak is niet te combineren met andere rollen in hetzelfde overleg. Als voorzitter moet hij zich in de dynamiek van het samenwerkingsverband als groepstherapeut opstellen. Hij verbindt instanties met elk hun mogelijkheden en beperkingen. De voorzitter benoemt steeds de visie en stimuleert de verbondenheid tussen partijen. Naast een sterke voorzitter is een goede dossieropbouw van groot belang.

Idealiter zit in een dossier:

- een maatschappelijke onderbouwing van het risico van het gezin
- een historische beschrijving van de gezinsproblematiek
- een wetenschappelijke argumentatie.

Dit is in het belang van alle samenwerkende partners, maar ook van de rechterlijke macht bij cruciale beslissingen.

Bronnen

S. van de Weijer en T. Spapens, 2019, Intergenerationele overdracht en criminele families, Tijdschrift voor criminologie, 61(2), pp. 119-131. Zie voor een overzicht van de recente stand van zaken op dit onderzoeksterrein: V. Eichelsheim en S. van de Weijer, 2018, Intergenerational Continuity of Criminal and Antisocial Behaviour. London/New York: Routledge.

De hulpverlening

Een belangrijk aandachtspunt voor de hulpverlener is de manier waarop hij contact maakt met het gezin. Een goede werkrelatie opbouwen binnen een gezin of met een jongere is van doorslaggevend belang voor het slagen van de interventie. Het zorgt voor vooruitgang in het leven van een jongere en vermindert de kans op terugval.

De volgende aspecten zijn daarin belangrijk:

- **Persoonlijke professionaliteit:** de connectie die de hulpverlener maakt, bevat professionele afstand en nabijheid. Daarnaast behandelt hij de jongere als een volwaardig medemens.
- **Vaardig vraaggericht werken:** een hulpverlener laat het gezin zelf nadenken over hun problemen en wat het nodig heeft om deze op te lossen.
- **Prioriteren en doseren:** een hulpverlener doseert de hulpverlening en prioriteert in zijn aanpak. Wanneer past hij welke interventie toe?
- **Samenwerkingsrelatie aangaan:** hulp is effectiever als gezinnen een actieve bijdrage leveren aan het besluitvormingsproces en als de jongere en hulpverlener positief en constructief samenwerken.
- **Intercultureel werken:** door het bieden van (straat) cultuur-sensitief maatwerk in multi-probleemgezinnen wordt miscommunicatie zoveel mogelijk voorkomen.

Begin op tijd

Breng gezinnen met intergenerationele problematiek tijdig in kaart. Dit gebeurt nu helaas nog te weinig. Er zijn nauwelijks meldingen bekend. Meldingen komen pas binnen als het strafrecht een rol gaat spelen. De meldingen stapelen zich dan op. Als gezinnen en jongeren vóór die tijd al in kaart gebracht zouden zijn, dan had eerder preventief gehandeld kunnen worden. Dit is cruciaal voor de behandeling én de toekomst van een kind.

Stichting het Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid (het CCV) draagt bij aan de maatschappelijke veiligheid door het stimuleren van publiek-private samenwerking, actieve kennisdeling van de veiligheidspraktijk en kwaliteitsontwikkeling van instrumenten en regelingen.

Vormgeving: CO3, Woltera Niemeijer **Fotografie:** Shutterstock, Unsplash.

© Het CCV, oktober 2016. Geactualiseerd in december 2021.